

Naplójegyzetek XVI.

Reményik-parafrazis

„Kis hópelyhek az örömök”,
ne várj nagy csodát életedbe,
elmúlik, semmi sem örök,
Isten szólít más idegenbe.

Szólít Isten, és mégis maradok,
érezem, hogy itt itthon vagyok,
körül mindenütt baj, gond, fájdalom,
mégis reménnyel ébreszt hajnalom,

mintha nem fenyegetne engem, ami
másokat: harag, betegség, halál,
mintha nem kéne mindettől tartani,
visszatorpannának házam falainál.

Látom, hallom, hogy körülfog az átok,
mégis az időtlen csodákra várok.

A túlélés négy szabálya

Öt éve immár, hogy Olofsson Placid bencés szerzetes, pap és tanár, a 20. és 21. századi magyar katolicizmus jelentős alakja, élete százegyedik esztendejében örök nyugalomra tért. Olofsson Károly néven született Rákosszentmihályon, édesapja középiskolai tanár volt, aki a családi hagyomány szerint egy 18. században hazánkba települt svéd őstől származott. Placid atya a budapesti Szent Benedek Bencés Gimnáziumban érettségizett, utána teológiát tanult, végül magyar, német és filozófia szakon szerzett diplomát, majd doktorált. Huszonhárom évesen, 1939-ben szentelték pappá. Győrszentiváni káplánsága idején, a második világháború kitörését követően táborigyelmeztető, majd kórházlelkészi szolgálatra hívták be. De 1942-ben lefokozták és leszerelték, mert nem prédikált elég meggyőző-

en a háborús sikerekről. Ezután vidéki bencés gimnáziumokban tanított, majd a háború végén Budapestre helyezték. Schlachta Margit, a Szociális Testvérek Társaságának alapítója mellett tanácsadóként részt vett az 1945. évi választási küzdelmekben, és emiatt a baloldal sajtóhadjáratainak egyik célpontja lett. 1946 júniusában, pannonhalmi tartózkodása idején a politikai rendészet letartóztatta, kihallgatása heteken át tartott annak érdekében, hogy egy egyházellenes perhez hamis tanúvallomást csikarjanak ki belőle. Mikor ez nem sikerült, szovjet kihallgatókhoz került, majd szovjet katonai bíróság elé állították, és „terrorcselekmények” elkövetésének hamis vádjával tíz év szabadságvesztésre ítélték, amelyet szovjet légerekben kellett letöltenie.

Élet és imádság c. interjúkötetében olvashatunk arról, hogy a Gulagon, a kényszermunkán töltött tíz esztendő során hogy tudta túlélni az embertelen körülményeket, a testi-lelki nélkülözést, az éhezést, a nehéz fizikai munkát, a rab-ságot. Hivatásának érezte, hogy tartsa a lelket a hadifoglyokban és a hozzá hasonlóan ártatlanul elítéltekben, internáltakban. Megtanulta és nekik is megtanította a túlélés művészetét, amelynek alapja az a felismerés volt, hogy a Jóistenbe kell és lehet kapaszkodnunk, mert a Jóisten is akarja, hogy éljünk, segít a túlélésben.

Megfogalmazta a túlélés négy szabályát, és megtanította rabtársainak is. Ennek köszönhetően összetartó, reménységben élő közösséggé váltak, így sokuknak volt ereje és kellő hite ahhoz, hogy kibírja a kibírhatatlant, és végül hazatérhessen.

Placid atya 1955-ben térhetett haza Magyarországra, ahol még jó húsz évig sem papi, sem tanári hivatását nem gyakorolhatta. Fizikai munkából élt, így ment nyugdíjba 1977-ben. A hetvenes évek végétől kiegészítő lelkészként tevékenykedhetett a budai Ciszterci Szent Imre-plébáni-

án. Hivatásának kiteljesedését azonban csak a rendszerváltozás hozta meg, 1990 után gyakran szerepelt hitszónokként, szentbeszédeinek mindig nagyszámú hallgatója volt, előadásai, imái könyvekben is megjelentek, amelyek hiteles életének és jó humorának köszönhetően ma is kedvelt olvasmányok. A túlélés négy szabálya pedig nemcsak a szovjet légerek poklában, de mindennapi életünkben is érvényes útmutatást jelent. Az első közülük, hogy ne beszéljünk túl sokat a szenvedéseinkről, lehetőleg ne panaszkodjunk, mert attól csak elgyengül az ember. A második, hogy a túléléshez öröme van szükségünk, ezért vegyük észre mindenben a jót, figyeljünk minden apró öröme. A harmadik, hogy bár tudjuk, hogy nem vagyunk tökéletesek, törekedjünk bizonyítani, hogy ellenségeinknél többre vagyunk képesek. A legmostohább körülmények között is próbáljunk meg értéket teremteni, gyakoroljuk a jót. És végül ne felejtjük el, hogy van, akinek a kezébe kapaszkodhatunk! Ha a Jóistenhez fordulunk, megtapasztaljuk, hogy ő is azt akarja, hogy túléljük a legnehezebb élethelyzeteket is.

Olofsson Placid atya ránk örököltette nehéz, de hiteles életének tanulságait. Ne felejtkezzünk el róla, és ne felejtkezzünk el a túlélés reményének általa megfogalmazott szabályairól sem.

Péntek Imre évtizedei

Weöres Sándor mondta egyszer: „Petőfi még meghalhatott fiatalon, de a mai magyar költőnek sokáig kell élnie.” – Hogy miért? Talán, mert a médiakorszakban nehezebb kitűnni, nehezebben veszik észre azt, ami nem szenzáció ugyan, de minőségi és eredeti. A nyolcvanadik életévét nemrég betöltő Péntek Imre költészetére illenek ezek a jelzők.

Több mint fél évszázada annak, hogy az *Elérhetetlen föld*, az utóbb Kilencekként emlegetett költőtársaság nagy feltűnést keltő antológiája megjelent. A kötet egyik szerzője (még Molnár Imre néven) Péntek Imre volt, és ekkor már teljes költői fegyverzetében lépett a közönség elé. Első verseskönyve, az *Éjféλι pályaudvar* mégis csak jó öt esztendővel később, 1974-ben jelent meg a Magvető Kiadónál, noha anyaga jórészt megtalálható már az antológiában is. Hogy miért

kellett 32 éves koráig várnia önálló kötetére, arra az *Elérhetetlen föld* című versgyűjtemény hányatott sorsa nyújt magyarázatot: a fiatalok által szerkesztett kéziratban szerepelt például Utassy József *Zúg március* című verse is. Nem csoda, hogy a hivatalos kultúrpolitika rebellisnek találta a kötetet, és megjelenését nem támogatta. Így hát a Nagy László nevezetes előszavával ellátott kötet publikálását az akkori két szépirodalmi könyvkiadó elutasította. Ám Darvas Józsefnek, a Magyar Írószövetség elnökének a közbenjárására mégis megjelent az antológia. De hiába fogyott el a kinyomtatott kétezer példány két hónap alatt, a siker csak olaj volt a tűzre: ez a debütálás a kilenc fiatal költő pályáját hosszú időre megbélyegezte.

A nevezetes antológia egyik jellemzője, hogy költői több különböző ars poeticát képviselnek. Ennek köszönhetően a versolvasók széles köre talált a kötetben kedvére való verseket. Péntek Imre például már ekkor egyfajta ironikus-intellektuális dalköltészetet művelt, és ez a sajátos műfaj végigkíséri pályájának minden szakaszát. Első hallásra egyszerűek, érthetőek a szövegei, de a versek igazi jelentése a humorral felvillantott zsánerképek, a tréfás metaforák mélyén található, és markánsan ellentétes hangulatokból áll össze. Illik erre a lírára a „nyughatatlan” és a „kísérletező” jelző. Sokféle modern költői kísérlet, költői játék szervesül egybe, és a kötött versforma nem kihívást, hanem lehetőséget jelent Péntek Imre számára. Ha azt keressük, hogy mi a közös a különböző stílusú verseiben, a költő ironikus látásmódján túl a szerkesztés módja is említésre méltó. Találó leírásokban rajzolja meg a dolgok felszínét, majd valamely jelenségnél fogva kifordítja a témát, és felvillantja annak a fonákját is. A vers tulajdonképpeni alap gondolata az analitikus részeket követi a tömör és frappáns szintézisben. A sorok kavalkádja ellenére ez a megközelítés és szemlélet egységessé teszi Péntek költészetét, amely egy megélt történelmi korszak jellemző, hiteles metszetét adja.

Nem volt felhőtlen és könnyű időszak az, amelyben Péntek Imre eddigi költői és esszéírói életműve megszületett. De nyilvánvaló, hogy nem kozmetikázott, nem maradt korának adósa a szerző: versei az élet sodrában állnak, és azt is bizonyítják, hogy az elme fényével, az irónia balzsamával és virtuóz költőiséggel megőrizhető

az is, ami szép volt. És hogy a költő nemcsak létezik, de keresi is helyét a világban, és eközben társakra talál.

Szürakuszai Arkhimédészről

Az ókori görögök egyik legnagyobb tudósa és minden tekintetben legendás hőse, Szürakuszai Arkhimédész fizikus, matematikus, csillagász, mérnök és persze filozófus is volt. Krisztus előtt 287 körül született, és 212-ben hunyt el.

Fiatal fővel szicíliai szülővárosából Egyiptomba ment, ahol tudományos felfedezéseit továbbfejlesztette, például az „arkhimédészi csavar” néven elhíresült találmányával vízáttemelő gépezetet hozott létre, amellyel megreformálta a szántóföldek öntözését, az öntözővíz folyóból való kiemelését, az egyik legfáradtságosabb paraszti munkát.

Hazatérve élete végéig a szürakuszai király udvarában folytatta tudományos tevékenységét. Közismert, hogy ő határozta meg és írta le a víz felhajtóerejének természetét, a róla elnevezett Arkhimédész-törvényt, amelyet rigmusba szedve talán még a legfigyelmetlenebb tanuló is el tud mondani: „Minden vízbe mártott test a súlyából annyit veszít, amennyi az általa kiszorított víz súlya.” Az emelősor, csigásor feltalálásán, az anyagsűrűség mérésén, a csillagos ég modelljének, az éggömbnek a megszerkesztésén, a gömb és hengerpalást egymáshoz való viszonyán és számos más geometriai és matematikai alapelv felismerésén túl sok-sok egyéb elméleti és gyakorlati kérdés megválaszolásával gazdagította a tudományt. Nevezetes csigásorával egy rakománnyal és legénységgel teli hajót is képes volt saját, egyszemélyes erejével a vízen vontatni, feldönteni, sőt, ezt a jelentős tömeget még a szárazföldön is könnyedén tudta húzni és mozgatni.

Nem szándékozom, mert nem is tudnám, felsorolni valamennyi tudományos eredményét. De

történelmi tény, hogy a második pun háború során Arkhimédész hadigépeinek köszönhetően szülővárosa két évig képes volt ellenállni és jelentős károkat okozni a meghódítására érkezett, nagyszámú római hadihajónak, és végül is nem a római erőfölény, hanem belső árulás okozta Szürakuszai vesztét. A várost végül elfoglaló rómaiak vezére, Marcellus konzul ugyan parancsba adta, hogy katonái kíméljék meg a híres tudós életét, az egyik legionárius mégis leszúrta a valamely geometriai kérdés megfejtésébe elmerült, idős embert. A legenda szerint az dühítette fel a hadfit, hogy amikor földre rajzolt ábráit széttaposta, Arkhimédész erélyesen rászólt: „Ne bántsd a köreimet!” Egy fennmaradt római mozaikkép az asztalánál egy ábra fölött töprengve örökítette meg őt, miközben kardját kirántva rátámad gyilkosa.

A rómaiak által meghódított, kifosztott és megszállt Szürakuszaiban, amely a maga korában a legjelentősebb és legműveltebb görög város volt, sok egyéb érték mellett idővel Arkhimédész emlékezete is feledésbe merült. Bozóttal, gyommal benőtt sírkövét, amelyre végakaratóból kedvenc geometriai témáját, a gömb és a hengerpalást ábráját vésték, Cicero, a nagy latin író, szónok és politikus fedezte fel.

Arkhimédész szülővárosa és egész Szicília a Római Birodalom egyik jelentéktelen tartománya lett, de a nagy gondolkodó és hazafi emlékezete és tudományos eredményei máig fennmaradtak. Művei többnyire arab és latin fordításban öröklődtek ránk, és munkásságának vagy másfél ezer éven át alig volt folytatója, noha matematikai, geometriai, csillagászati felismerései és találmányai ma is alapvető jelentőségűek. Emberi példája, élete és halála pedig a félelmen felülemelkedni képes szilárd jellem és a tudós szenvedély jelképe lett. Több mint 2200 éve arra tanít, hogy a testet erőszakkal le lehet ugyan győzni, de a gondolkodó ember méltóságát nem lehet elvenni.